



Dwie dekady polskiej kolei w Unii Europejskiej

2024

NASZA MISJA

*Kreowanie bezpiecznych
i konkurencyjnych warunków
świadczenia usług
transportu kolejowego*

NASZA WIZJA

*Nowoczesny i otwarty urząd
dbający o wysokie standardy
wykonywania usług na rynku
transportu kolejowego*



Urząd Transportu Kolejowego
Al. Jerozolimskie 134
02-305 Warszawa

www.utk.gov.pl

Warszawa 2024



dr inż. Ignacy Góra

Prezes
Urzędu Transportu Kolejowego

Szanowni Państwo,

w 2024 roku obchodzimy 20. rocznicę wstąpienia Polski do UE. W historii naszego kraju to czas dynamicznego rozwoju i współpracy międzynarodowej. Jak ten okres zapisuje się na kartach polskiej kolei? Dzięki danym, które przez cały ten czas zbieramy w Urzędzie Transportu Kolejowego, możemy zaprezentować najważniejsze fakty i statystyki. Są naprawdę ciekawe!

20 lat temu, 1 maja 2004 roku, Polska stała się członkiem Unii Europejskiej. W konsekwencji przyjęła na siebie m.in. obowiązek wdrożenia unijnych kierunków rozwoju transportu. Dla Wspólnoty Europejskiej transport kolejowy zajmuje ważne miejsce we wspólnej polityce transportowej. Rozwój kolei jest jednym z kluczowych unijnych narzędzi do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. W uwarunkowaniach krajowych po 2004 r. nastąpił tym samym znaczący wzrost inwestycji na kolei.

Cieszy mnie, że wrósł również poziom bezpieczeństwa w tym obszarze. Z jednej strony było to możliwe dzięki inwestycjom infrastrukturalnym i taborowym, których realizację wspierały Fundusze Europejskie. Duży wpływ na świadomość bezpiecznych zachowań miały kampanie i działania edukacyjne – również dofinansowane z unijnego budżetu. Za nami już dwie edycje Kampanii Kolejowe ABC. Zrealizowaliśmy też duży projekt szkoleniowy, czyli Akademię Bezpieczeństwa Kolejowego. Natomiast powstanie Centrum Egzaminowania i Monitorowania Maszynistów było w zasadzie rewolucją w edukacji kolejowych kadr i systemową zmianą zdobywania uprawnień przez maszynistów.

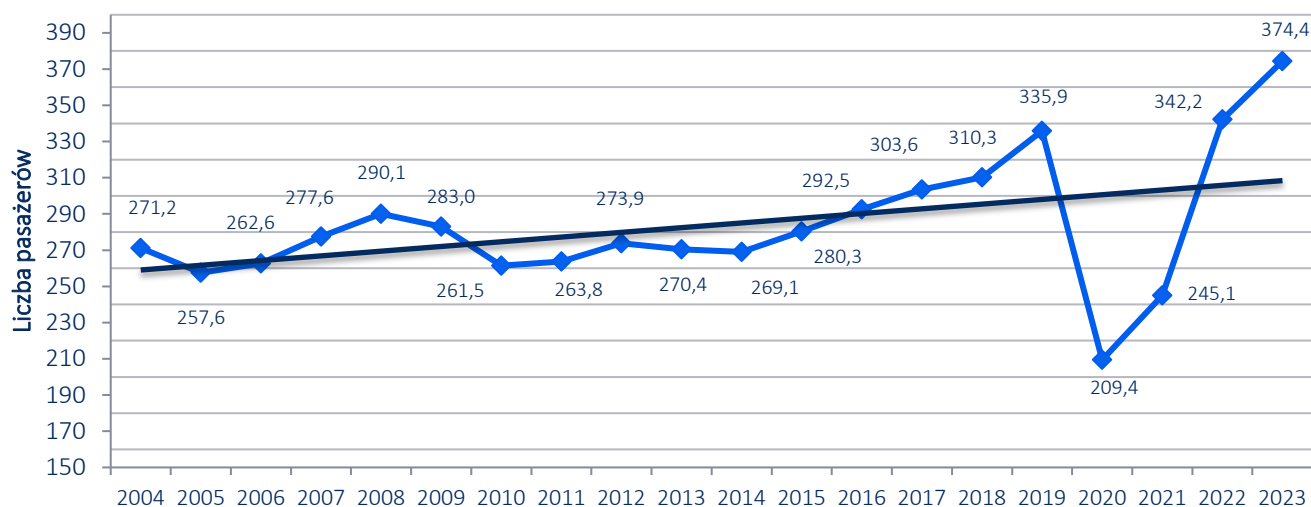
Przez ostatnie 20 lat kolej w Polsce bardzo się zmieniła. Mam nadzieję, że opracowanie, które zawiera dane z tego okresu, przybliży Państwu obraz zmian, jakie zaszły w sektorze kolejowym w czasie naszej obecności w Unii Europejskiej.

Z wyrazami szacunku

1. Przewozy pasażerskie

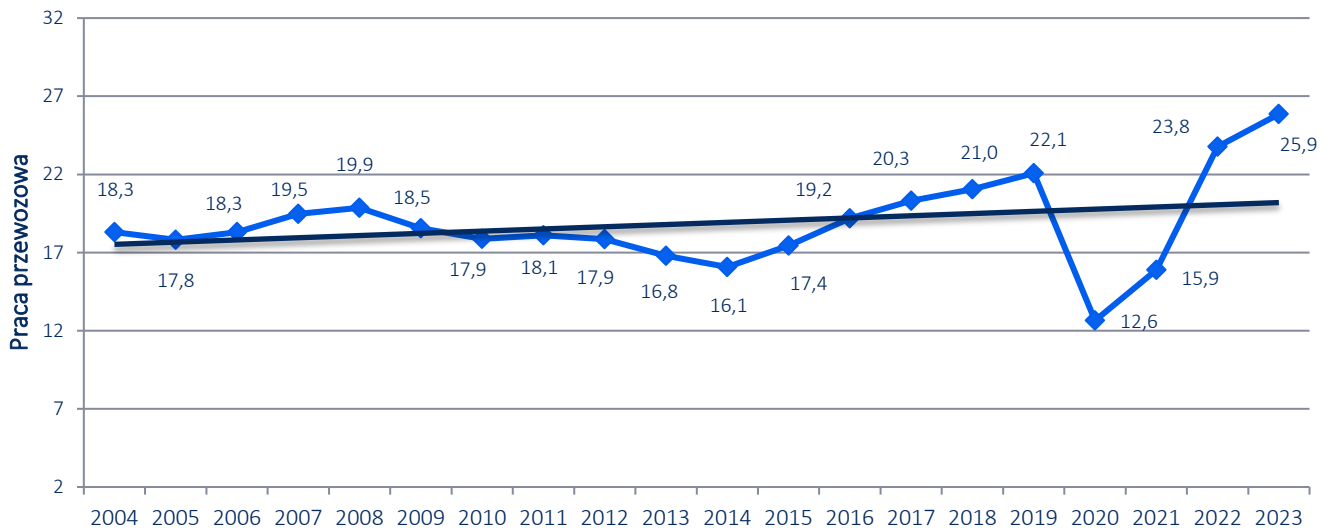
Ostatnie 20 lat w polskim kolejnictwie to wzrost popularności ekologicznego środka transportu, jakim niewątpliwie jest pociąg pasażerski. Pomimo znaczącego załamania w 2020 r. na tle pandemii, możemy mówić o trendzie wzrostowym w liczbie pasażerów kolei. Średnia roczna dynamika wzrostu na przestrzeni ostatnich 20 lat kształtowała się na poziomie 2,7%. W roku wejścia Polski do UE pociągami w naszym kraju podróżowało 271,2 mln osób. W 2023 r. było to już 374,4 mln osób, czyli o ponad 103 mln pasażerów więcej. Na dwudziestoletniej osi czasu wielkość przewozów pasażerskich w 2023 r. jest rekordowa.

Rys. 1. Liczba pasażerów kolei w latach 2004-2023 (w mln osób).



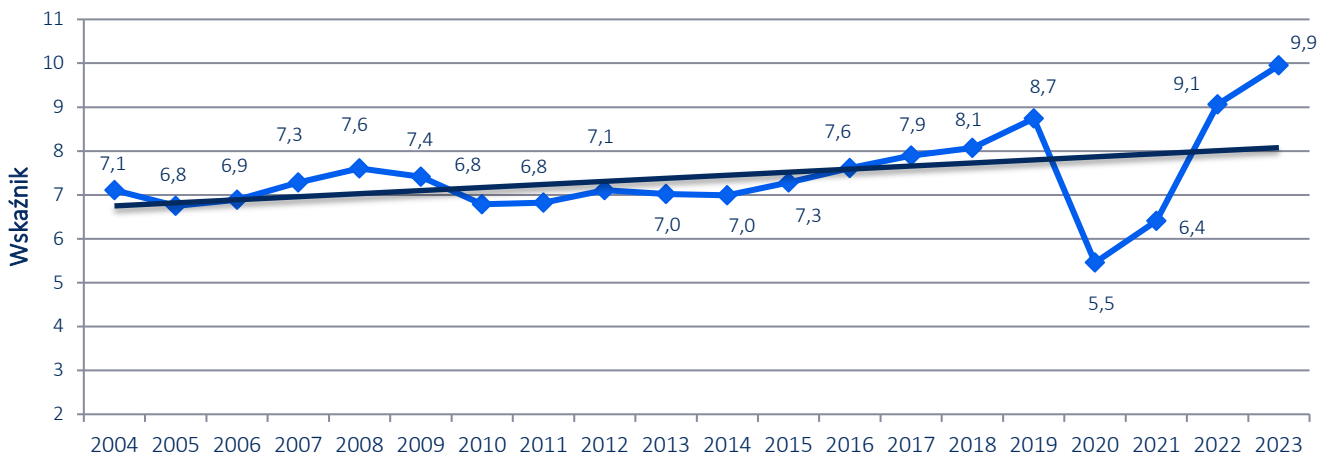
W 2004 r. wartość pracy przewozowej wykonanej przez pociągi pasażerskie wyniosła 18,3 mld pasażerokilometrów. Po dwudziestu latach jest to już prawie 25,9 mld pasażerokilometrów, czyli o 7,6 mld pasażerokilometrów więcej (+41,3%). Średnia roczna dynamika wzrostu w latach 2004–2023 również była dodatnia i wyniosła 3,3%.

Rys. 2. Praca przewozowa wykonana w przewozach pasażerskich w latach 2004-2023 (w mld pasażerokilometrów)



Jeśli zestawimy dane dotyczące liczby osób, które podróżowały pociągami w naszym kraju z liczbą mieszkańców w danym roku, uzyskamy wartość wskaźnika wykorzystania kolei. Oznacza on średnią liczbę podróży, która przypada na jednego mieszkańca. Dla 2004 r. wartość wskaźnika wyniosła 7,1. W 2023 r. przeciętny mieszkaniec naszego kraju podróżował koleją częściej, realizując średnio 9,9 przejazdów. Jest to najwyższa wartość na przestrzeni ostatnich 20 lat.

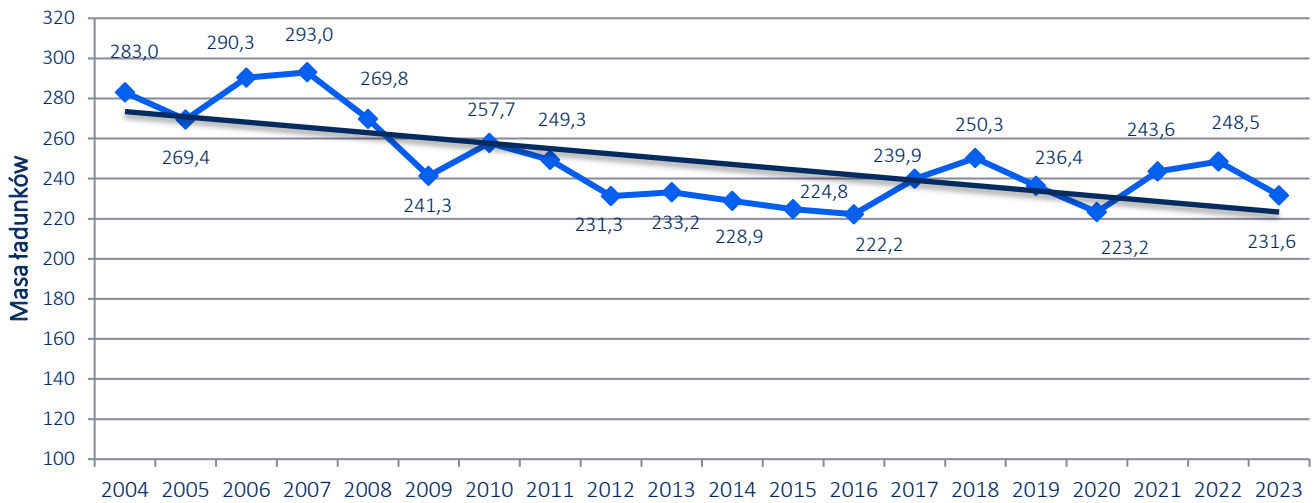
Rys. 3. Wskaźnik wykorzystania kolei w latach 2004-2023



2. Przewozy towarowe

Statystyki dotyczące kolejowych przewozów towarów w ostatnim dwudziestoleciu są już mniej pozytywne. W 2023 r. kolej w naszym kraju obsłużyła 231,6 mln ton ładunków. W porównaniu do 2004 r. było to o prawie 51,4 mln ton mniej (-18,2%). Zestawiając dane dotyczące masy towarów obsługiwanych koleją rok do roku, w latach 2004-2023 uzyskujemy ujemną średnioroczną dynamikę zmian (-0,6%).

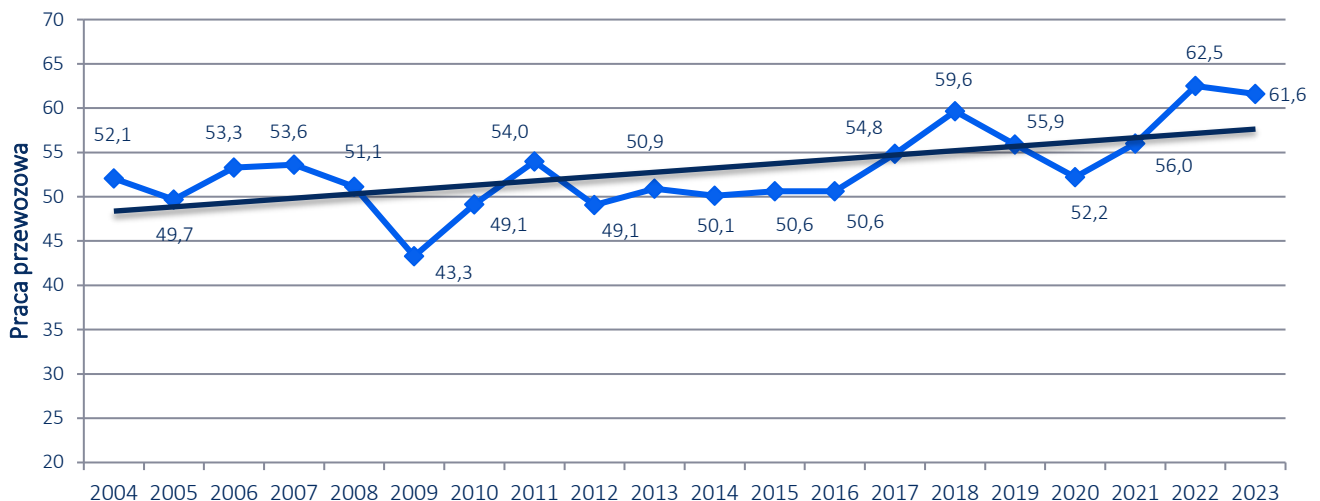
Rys. 4. Masa ładunków w kolejowych przewozach towarowych w latach 2004–2023 (mln ton)



Lepsze wyniki dotyczą pracy przewozowej, którą wykonały pociągi towarowe w naszym kraju. W 2023 r. było to 61,6 mld tonokilometrów, co jest poziomem wyższym o 9,5 mld tonokilometrów (+18,3%) od poziomu z 2004 r. (52,1 mld tonokilometrów). Ostatnie dwie dekady to zatem pozytywny trend ze średnią dynamiką wzrostu rok do roku na poziomie 1,2%.

Pod względem wartości pracy przewozowej towarowy rynek kolejowy w Polsce jest w dalszym ciągu drugim największym (po Niemczech) rynkiem w UE.

Rys. 5. Praca przewozowa w kolejowych przewozach towarowych w latach 2004–2023 (mld tonokilometry)



3. Transport drogowy wygrywa

Na przestrzeni ostatnich lat było podejmowanych wiele inicjatyw, które miały na celu przesunięcie części ładunków z dróg na bardziej zrównoważony środek transportu jakim jest kolej. UE nie odniosła jednak znacznych sukcesów w przesunięciu modalnym ładunków. Transport drogowy wygrywa batalię o przewóz towarów. W UE znaczna część towarów przewożona jest ciężarówkami i w

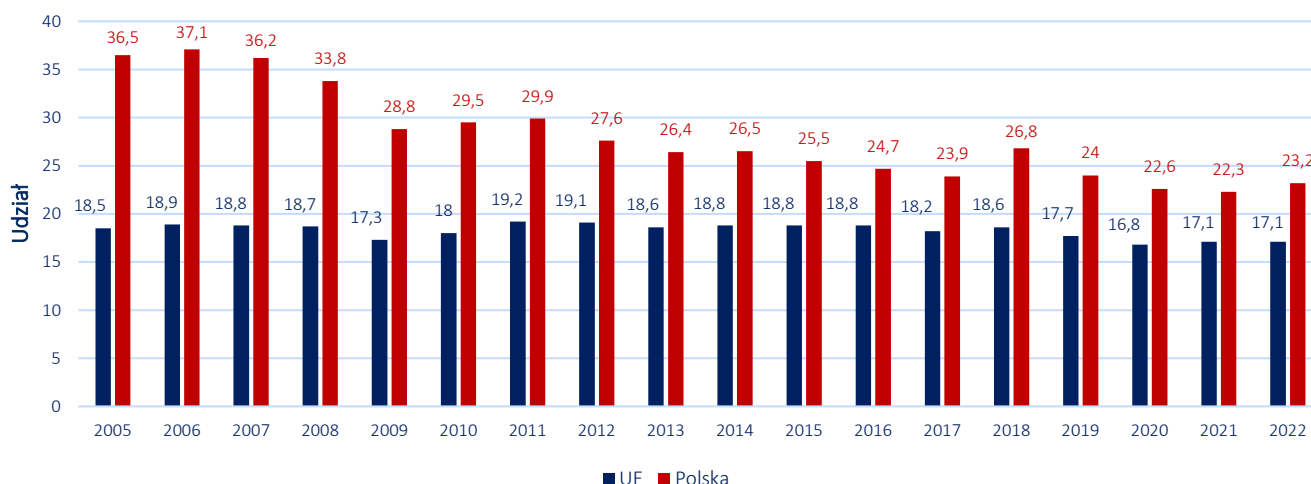
ostatnich latach udział tego środka transportu wyraźnie wzrósł. Polska, pomimo wyższego udziału kolei niż średnia w Unii Europejskiej, również odzwierciedla ten trend.

W 2022 r. udział transportu kolejowego w Polsce wypadł nieznacznie korzystniej w porównaniu do udziału transportu kolejowego ogółem w Unii Europejskiej.

Z danych Eurostat dla 27 krajów europejskich o podziale modalnego lądowego transportu towarów według zrealizowanej pracy przewozowej (modal split) wynika, że w 2022 r. transport kolejowy stanowił 17,1%, transport drogowy odpowiadał za 77,8% pracy przewozowej, a pozostała wartość (5,1%) to żegluga śródlądowa. W Polsce udział kolei to 23,2%, a udział transportu drogowego to pozostałe 76,8%.

W 2005 r. polska kolej obsługiwała 36,5% pracy przewozowej w transporcie ładunków, drogi 63,3%, a żegluga śródlądowa niespełna 0,2%. Od tamtego czasu nastąpił niestety w Polsce znaczący rozwój transportu drogowego.

Rys. 6. Udział kolei w transporcie śródlądowym towarów (modal split) w UE i w Polsce w latach 2005-2022 (w %), według wykonanej pracy przewozowej



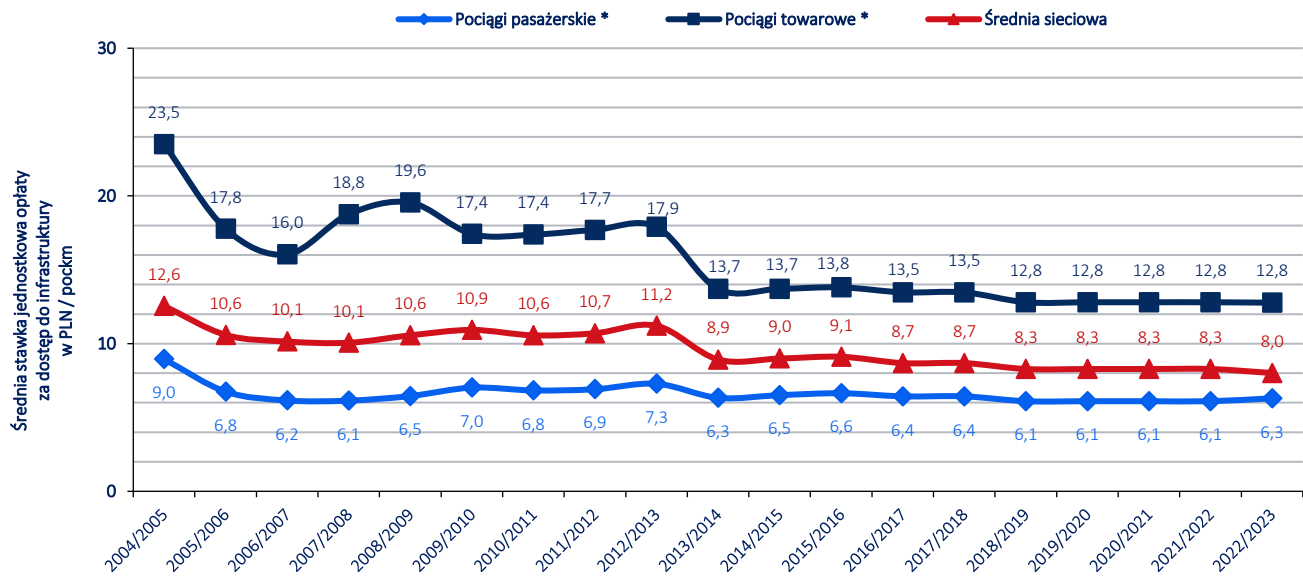
Źródło. Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

4. Koszty dostępu do infrastruktury

Konkurowanie z transportem drogowym może być wyzwaniem dla kolei. Powodem są wysokie koszty działalności przewoźników kolejowych, w tym m.in. opłaty za dostęp do infrastruktury. Są one wyższe dla kolei niż dla transportu drogowego.

W ostatnich 20 latach koszty za dostęp do infrastruktury kolejowej w istotny sposób spadły. Ich udział w ogólnej strukturze kosztów wynosił w 2022 r. 13,7% dla przewoźników pasażerskich i 12,3% dla przewoźników towarowych.

Rys. 7. Średnie stawki sieciowe opłaty podstawowej za minimalny dostęp do infrastruktury kolejowej PKP PLK S.A. w latach 2004-2023

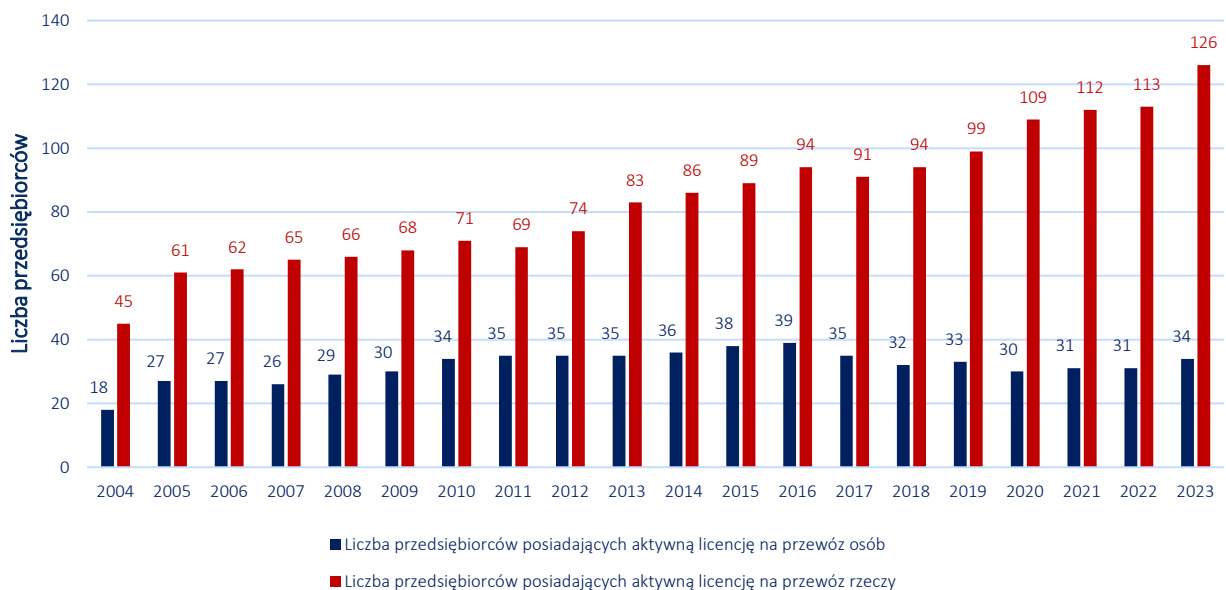


* Średnia sieciowa dla pociągów pasażerskich i towarowych na podstawie informacji z wniosku zarządcy

5. Coraz więcej przewoźników

Po przystąpieniu Polski do UE uregulowania unijne uruchomiły proces wchodzenia na rynek nowych przewoźników kolejowych. W 2004 r. aktywną licencją na przewóz osób posiadało 18 uprawnionych przewoźników kolejowych. W 2023 r. liczba ta wzrosła do 34. W przypadku przewoźników rzeczy było to odpowiednio 45 w 2004 r. i 126 w 2023 r.

Rys. 8. Liczba przedsiębiorców posiadających aktywną licencję na przewóz osób i rzeczy w latach 2004-2023



Zadania i kompetencje Prezesa UTK na przestrzeni 20 lat

W ciągu 20 lat Polski w UE znacznie poszerzył się zakres zadań i kompetencji Prezesa UTK.

Jak wyglądały kompetencje Prezesa UTK w 2004 r.? Można je było ująć w 5 zakresach.

Kompetencje Prezesa UTK w 2004 r. obejmowały zagadnienia związane z:



Zarządcami



Komisjami powypadkowymi



Przewoźnikami



Producentami



Użytkownikami bocznic

Obecnie kompetencje Prezesa UTK obejmują obszary związane z:



Zarządcami



Komisjami kolejowymi



Przewoźnikami



Producentami



Użytkownikami bocznic



Maszynistami



Ośrodkami szkoleniowymi



Przestrzeganiem praw pasażerów



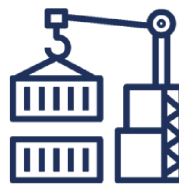
Organizatorami transportu zbiorowego



Jednostkami oceniającymi



Certyfikowanymi ECM



Operatorami OIU



Jednostkami samorządu terytorialnego (plany miejscowe)

Współpraca z organizacjami unijnymi

Prezes UTK, w ramach realizacji zadań wynikających z przepisów prawa krajowego oraz unijnego, zaangażowany jest we współpracę międzynarodową z właściwymi w zakresie kolejnictwa instytucjami i organami UE. Współpracuje także z partnerskimi urzędami z państw członkowskich oraz organizacjami międzynarodowymi, które działają w obszarze transportu kolejowego.

Najściślej Prezes UTK współpracował przede wszystkim z Agencją Kolejowej Unii Europejskiej (EUAR), Komisją Europejską (KE) oraz Grupą Niezależnych Regulatorów Rynku Kolejowego (IRG – Rail, organizacja zrzeszająca niezależnych regulatorów rynku kolejowego). Odbływały się także spotkania z odpowiednikami Prezesa UTK w innych państwach członkowskich UE oraz zagranicznymi organizacjami działającymi w obszarze transportu kolejowego.

W ramach współpracy międzynarodowej pracownicy UTK uczestniczyli w pracach wielu grup roboczych organów Unii Europejskiej, które wypracowują odpowiednie zapisy dokumentów przyjmowanych następnie na poziomie gremiów decyzyjnych UE.

W latach 2004-2023 przedstawiciele UTK byli zaangażowani w prace 43 grup roboczych. Uczestniczyli także w różnego rodzaju warsztatach, konferencjach, seminariach i spotkaniach dwustronnych oraz wielostronnych.

Dodatkowo, dzięki przynależności UTK do IRG-Rail, pracownicy UTK mieli możliwość wymiany doświadczeń i pozyskania informacji w zakresie najlepszych praktyk, jakie stosowane są w obszarze regulacji przez partnerskie urzędy w krajach Unii Europejskiej i krajów z nią stowarzyszonych.

PORTAL DANE KOLEJOWE

www.dane.utk.gov.pl

- ▶ co miesiąc aktualne dane o rynku kolejowym: przewozy pasażerskie, przewozy towarowe, transport intermodalny, punktualność, grupy towarów, tabor;
- ▶ wykresy, tabele, edytowalne pliki Excel;
- ▶ dane o infrastrukturze, bezpieczeństwie, rejestry;
- ▶ analizy i opracowania UTK.



Urząd Transportu Kolejowego
Al. Jerozolimskie 134
02-305 Warszawa
www.utk.gov.pl

